

**OSMANLI'NIN İSTENMEYEN KADINLARI "FAHİŞELER": TOPLUM, DEVLET VE
FAHİŞELER (1811-1919)**

Dr. Öğr. Üye. Fehminaz ÇABUK*

ÖZ

İnsan bedeninin sömürüsü olarak tanımlayabileceğimiz fuhuş, tarih boyunca farklı medeniyetlerde ve coğrafyalarda toplumun farklı kesimlerine hizmet vermiş bir sektör olarak varlığını kabul ve devam ettirmiştir. Fuhuş kavramı her ne kadar kadın üzerinden ifade edilmiş olsa da bu kavram farklı cinsiyet ve yaş aralıklarını ve hatta hayvanları da kapsayan geniş bir kavramdır. Ancak fuhuş kelimesinden türetilen fahişe kelimesi kadınla özdeşleştirilmiş, tarihten günümüze fahişe olarak nitelendirilen erkekler de olsa ilk akla gelen hep kadın olmuştur. Toplumlarda, kendisini devamlı suretle erkeklerin cinsel taleplerine belli bir ücret karşılığında sunan kadınlara fahişe denilmekteydi. Toplumdaki ahlaki bozukluğun, çöküntünün ve yaygınlaşan fuhuşun müsebbibi olarak görülen bu kadınlar, bir tehdit unsuru olarak algılanmış ve dışlanmışlardır. Tüm baskı ve dışlanmalara rağmen fahişeler, toplum içinde yaşamlarını bu yolda idame ettirmeye çalışmışlardır. Ancak bu kadınların topluma rağmen toplumda var olma mücadelesi, kimi zaman evlerinde, sokaklarında veya başka bir yerde birileri yüzünden ölümleriyle son bulabilmekteydi. 19. yüzyıl başlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı merkezi hükümete intikal etmiş fahişelerle ilgili bazı dava ve vakalar incelenerek bu kadınların, toplumdaki konumları, mağduriyetleri ve her şeye rağmen var olma çabaları devlet ve toplum ekseninde ele alınmaya çalışılırken daha önce bu alanda yapılmış çalışmalardan farklı olarak bu çalışma ile Osmanlı toplumunda fahişe ve fahişe algısı üzerinde durulup sorun farklı bir perspektifte incelendi.

Anahtar Kelimeler: Fahişe, Fuhuş, Osmanlı, Toplum, Ceza

**OTTOMAN'S UNWANTED WOMAN "PROSTITUTES": SOCIETY, STATE AND
PROSTITUTES (1811-1919)**

ABSTRACT

Prostitution, which we can define as the exploitation of the human body, has established and continued its existence as a sector that has served different segments of the society in different civilizations and geographies throughout history. Although the concept of prostitution is expressed through women, it is a broad concept that covers different gender and age ranges and even animals. However, the word prostitute, derived from the word prostitution, has been identified with women, and it has always been the first woman to come to mind, even if it has been described as a prostitute. In societies, women who repeatedly presented themselves to the sexual demands of men for a certain fee were called prostitutes. These women are seen as responsible for moral disorder, depression and widespread prostitution in society, they were perceived as a threat and were excluded from societies. Despite all the oppression and exclusion, prostitutes tried to maintain their lives in this way. However, the struggle of these women to exist in society in spite of the society could sometimes end with their deaths at home, in the streets or elsewhere because of someone. Examining some cases and event related to prostitutes who were transferred to the Ottoman central government in early 20th century and 19th century, tried to address these women's positions in society, their victimization, and their efforts to exist despite all, on the axis of state and society and In this study, unlike previous

---

* Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, fcabuk@agri.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-1654-1763

studies in this field, aimed to examine the problem from a different perspective by focusing on the perception of prostitutes and prostitutes in Ottoman society.

Keywords: Prostitute, Prostitution, Ottoman, Society, Penal

GİRİŞ

Fahişe, sözlükte edep ve terbiyeye aykırı fiil ve hareket, zina olarak tanımlanan fuhuş kelimesinden türemiştir (Sami 2007: 983). Osmanlı'da fahişe kelimesi kullanılmakla birlikte daha sık iffetsiz, namussuz kadın anlamındaki "âluftte" ve aynı anlama gelen "aşüfte" kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir (Devellioğlu 2012: 33). Fuhuş ve fahişe kelimeleri İslami kaynaklarda, insanın hayâ ve iffet sınırlarını aşan, hem dinen hem de ahlaken yasaklanıp kınanan cinsi suçlar ve davranış bozukluklarını ifade eden terimler olarak yer almıştır (Bozkurt 1996: 211). Fuhuş, Osmanlı Türkçesinde ise evlilik ya da köle sahipliği bağı dışında kalan kâr amaçlı cinsel münasebetleri ifade etmek için kullanılmıştır (Zilfi 2018: 235). Bu ifadeye de bağlı olarak, bu fiili genelde bir ücret veya menfaat karşılığında yerine getiren kişiye fahişe denilmektedir. Fuhuş, iki farklı cinsiyet olan kadın ve erkek arasında gerçekleşebildiği gibi dinen ve ahlaken katı bir şekilde yasaklanmasına rağmen aynı cinsiyetler ve farklı yaş aralıklarına sahip kişiler arasında da gerçekleşebilir (Tümer 1996: 209). Ancak çalışmada, incelenen vakaların tamamında fahişe kelimesi, kadın için kullanılmıştır. Ayrıca vakalarda, fuhuş veya fuhşiyât kelimeleri sadece herhangi bir cinsel münasebeti ifade etmek için kullanılmamış, umumi ahlaka aykırı olarak kadın ve erkeklerin bir evde veya bir yerde toplanıp içki ve eğlence tertip ettikleri ortamlar için de kullanılmıştır.

Fuhuşun tarihi oldukça eski dönemlere ve geniş bir coğrafi alana uzanır. Dini terminolojiye göre yapılan sınıflandırmada fuhuş ikiye ayrılır, çok tanrılı dinlerde görülen "kutsal fuhuş" ve meslek olarak icra edilen "ücretli fuhuş". Kutsal fuhuş, anaerkil dönemden kalma bir geleneğin devamı niteliğindedir. Yer ve göğün birleşimini taklit edecek şekilde, seçilmiş kadınlar, erkeklerle cinsel ilişkiye girerler. Göğün yeri döllemesinin benzeri olarak, erkeklerde tanrıça olarak nitelendirilen özel kadınları döllemiş olurlardı. İlahi dinler, ücretli fuhuş veya kutsal fuhuş hususunda benzer tutum sergileyerek yasaklamışlardır. Yahudiler gibi Hıristiyanlar da eski Yunan ve Roma'da yaygın olan fuhuşla mücadele etmiş ancak alınan tedbirler yetersiz kalınca Hıristiyanlık, fuhuşu "gerekli kötülük" olarak tanımaya mecbur kalmıştır. Hıristiyanlığın yaygınlaştığı Avrupa'da zamanla fuhuşun kanunlar dahilinde yapılması sağlanarak ruhsata bağlanmıştır. Nitekim eski Yunan ve Roma'da olduğu gibi fuhuş, vergi gelirlerinin en önemli kaynağı haline gelmiş ve Avrupa'nın büyük şehirlerinde genelevler açılmıştır (Tümer 1996: 209-211). İslam öncesinde cahiliye devrinde daha çok cariyeler fuhuşa itilmiş ancak bu işi hür kadınların da yaptığı görülmüştür. Bu dönemde fahişelik yapan cariyeler, öksürerek ilişki teklifinde buldukları için kendilerine "kahbe" de denilmiştir (Bozkurt 1996: 212). İslam dini diğer semavi dinler gibi meşru olmayan cinsel ilişkiyi büyük günahlardan kabul edip yasaklamış ve fuhuşa karşı büyük bir mücadele başlatmıştır (Üçok 1946: 132; Ekinci 2016: 292-293). Kuran'da kesin bir dille kınan ve yasaklanan, hayâsızlık anlamındaki fahşa/fahişe kelimeleri de birçok ayette özellikle ve

öncelikle zina manasında geçmektedir (Esen 2013: 440)¹ ve ceza olarak zina eden erkekle zina eden kadına yüzer sopa vurulması hükmedilmektedir.² İslam ceza hukukunda zina, hadd suçları kapsamına girmektedir. Kuran ve sünnette suç olduğu bildirilen ve cezası da kesin olarak tayin edilen fiillere hadd suçları denir. Hadd suçlarında cezanın miktarı hukuki olarak katı bir şekilde beyan edilir ve hâkimin takdir hakkı yoktur. Suçun işlendiği delil ve şahitlerle sabit olunca belirli cezanın verilmesi gerekir. Diğer bir ifadeyle kesinlik, hadd suçlarında büyük önem arz etmektedir ve en ufak şüpheye yer yoktur. Şüpheye mahal verecek bir durum söz konusu olursa ceza düşer (Akgündüz 1999: 2; Bardakoğlu 1993: 473; Ekinci 2016: 292-293; Üçok 1946: 132).

Fahişelerin çağrıldığı raks ve içkili eğlence ortamları, alenen veya gizli fuhşa ortam hazırlayan muhabbet tellalları, pezevenkler, köle ticareti adı altında bir kılıf uydurarak kadınların bedenlerini satan köle tüccarları (Zilfi 2018: 235), çaresizlikten bedenlerini satan dul ve kimsesiz kadınlar ve nikâhlı eşleri veya aile fertleri tarafından zorla fuhşa itilen kadınlar, Osmanlı toplumunda her dönem vardı. Ancak savaş, isyan ve ekonomik buhranların yaşandığı dönemlerde fahişelerin sayısı artmış ve fuhuş yaygınlaşmıştır. İstanbul başta olmak üzere Osmanlı ülkesinin her vilayetinde ahalinin huzur ve ahlakını bozdukları ithamıyla fahişeler ve pezevenkleri hükümete şikâyet edilerek mahallelerden sürülmeleri talep edilmiştir. Osmanlı'nın iffetsiz ve namussuz kadınları olarak tanımlanan fahişeler, toplumun ahlakına ve dinin emir ve yasaklarına aykırı hal ve harekette buldukları gerekçesiyle toplumdan dışlanmış, sürülmüş, hapse atılmış veya kimi zaman bir köşede faili meçhul bir şekilde öldürülmüştür. Çalışmada fahişeleri, Osmanlı'nın istenmeyen kadınları olarak nitelendirmenin altındaki neden, toplumun ve toplumdaki düzenin birer parçaları olmalarına rağmen, ahlaksızlığın ve huzursuzluğun kaynağı olarak bu kadınların görülmesi ve yok sayılarak, sürülerek, uzaklaştırılarak ahlaki sorunların ortadan kalkacağına dair olan düşünce olmasından mütevellidir. Ancak üzerinde durulması gereken bir husus var ki o da, kadınları fahişeleştiren ve fuhşa iten aslında toplumun diğer cinsiyeti olan erkeklerin meşru olmayan cinsel talepleridir.

Bu çalışmada, fahişelerin Osmanlı toplumundaki yeri, karşılaştıkları zorluklar ve devletin onlara yaklaşımı, Meclisi Vâlâ'ya ve Dâhiliye Nezaretine bağlı ilgili şubelere gelen vakalar üzerinden irdelenerek, Osmanlı'da fahişe olmanın neyi ifade ettiğine dair kısa bir değerlendirme yapılmaya çalışılmaktadır. Ancak istifade edilen arşiv belgelerindeki vakalar, genellikle vuku bulan bir şikâyet üzerine devletin mülkiye ve askeri memurlar tarafından ilgili yerlere arz edilmek üzere kaleme alındığı için fahişeler, genellikle yaşanan sorunların temel sebebi olarak gösterilmiştir. Vakaların resmi evraklarda bu yaklaşımla ele alınması, fahişe ve fuhuş meselelerini daha objektif bir şekilde incelemeyi zorlaştırmaktadır. Osmanlı arşivinden temin edilen belgelerin

¹ "Ve zinaya yaklaşmayınız, şüphe yok ki, o pek çirkin bir şeydir ve ne fena yoldur." (İsra: 17/32, Ömer Nasuhi Bilmen meali). http://kuranikerim.name.tr/KURAN-I_Kerim-tefsiri/KURAN-i_kerim-tefsirlerini-sirala.asp?mealler=32&altun=17&meal-tefsir=AYET (Erişim tarihi: 17.11.2019).

² "Zina eden kadın ile zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun, eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dinindeki bir emri tatbik ederken bir acımak sizi tutmasın ve müminlerden bir tâife de şahit bulsun. (Nur:24/2, Ömer Nasuhi Bilmen meali) http://kuranikerim.name.tr/KURAN-I_Kerim-tefsiri/KURAN-i_kerim-tefsirlerini-sirala.asp?mealler=2&altun=24&meal-tefsir=AYET (Erişim tarihi:17.11.2019).

tarihleriyle sınırlandırılan bu konunun daha kapsamlı bir araştırmayla tüm yönleriyle irdelenmesi gerekmektedir. Osmanlı kadı sicillerinden istifade edilerek fahişeler üzerine yapılmış bazı çalışmalar da mevcuttur. Fikret Yılmaz, 1580 yılında Edremit'te Sultan isimli bir fahişenin, bir gece evinde beş kişinin saldırısına uğraması üzerine mahalleli ve Edremit Subaşı'nın olaya müdahalesiyle vakanın mahkemeye intikal etmesi ve sonrasında bir fahişenin maruz kaldığı hukuk dışı muameleye karşı hakkını aramasını, mahkeme kayıtlarıyla ortaya çıkarmaktadır. Sultan, davanın başında evinde saldırıya uğramış, hakkını arayan bir mağdurken, mahkemeye çağırılan mahallelinin, Sultan'ın fahişelik yaptığına dair ifadeleri ve olay sırasında çalınmış bir kürk nedeniyle bir anda davanın seyri değişmiştir. Fahişe olduğunu kabul eden Sultan, kürkünü çalan devletin memuruna ve toplumun ahlaki yargılarına karşı mahkemede susmamış, cesurca bir tavır sergileyerek kendini savunmuştur. Fikret Yılmaz, mahkemeye intikal etmiş bir davadan yola çıkarak Osmanlı toplumunda bir fahişenin, adalet arayışını toplum ve devlet gerçeği üzerinden irdeleyip Osmanlı'da zina ve fuhuş kavramları üzerinde durmuştur (Yılmaz 2012: 22-30). Kezban Acar, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin fuhuş önlemeye yönelik aldığı tedbir ve önlemleri ele alarak devletin fahişelerle olan mücadelesini ortaya koymaya çalışmıştır. Osmanlı'da fahişe ve/veya fahişelerin durumunu, fuhuş başlığı altında devlete intikal etmiş bazı vakalar üzerinden incelemiştir (Acar 2018: 1-19). Aydın Yetkin ise fuhuşun savaş ve ekonomik buhranlar nedeniyle II. Meşrutiyet döneminde devleti uğraştıran ciddi bir toplumsal sorun haline geldiğini ifade ederek umumhane ve hayat kadınlarıyla ilgili devletin aldığı tedbir ve yasal düzenlemelere değinmiştir (Yetkin 2011: 21-54). Fuhuş, dünyanın birçok toplumunda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da ahlaki bir sorun olarak nitelendirildi ve devlet, dönemin şartlarına göre bazı tedbir ve önlemlerle önünü almaya çalıştı. Yapılan çalışmalarda da ağırlıklı olarak devletin zina ve fuhuşla olan mücadelesi ele alınmış, ancak fahişelerin karşılaştıkları sorunlar üzerinde fazla durulmamıştır. Diğerlerinden farklı olarak bu çalışmada, devletin fahişelerin fuhuş dışındaki sorunlarına karşı tutumu ve fahişelerin toplumda var olma mücadelesi mercek altına alınmaktadır.

1. Osmanlı'da Fahişelerin Toplum ve Devletle Olan Var Olma Mücadelesi

Farklı etnik kökenlerin ve inançların bir arada yaşadığı Osmanlı'da toplumun hassasiyet gösterdiği bazı unsurlar vardı, bunların başında dini öğretiler ve ahlaki değerler gelmekteydi. Toplumun ahlaki değerleri, dinin emir ve yasaklarıyla bütünlük arz etmekte, dinen yasaklanan hal ve hareketler, ahlaki olarak da hem toplum hem de devlet nezdinde kabul görmemekte ve caydırıcı bazı cezalar uygulanmaktaydı. Osmanlı'da şer'i şerife ve ahlak-i umumiye aykırı hal ve hareket içerisinde bulunan fahişeler, öncelikli olarak toplumun da talebi üzerine cezalandırılmış ve toplumdan dışlanmışlardır. Ancak fuhuş yapan kadın ve erkek toplumda aynı muameleye tabi tutulmamış, kadın, fahişe olarak nitelendirilip ağır hakaretlere ve davranışlara maruz kalmıştır. Namus ve iffet kavramları kadınla ilişkilendirildiği için fuhuş ve benzeri ahlaki sorunların sebebi olarak fahişeler gösterilmiş, kimi zaman varlıkları görmezden gelinmiş kimi zaman ise sürgün (Daşcıoğlu 2010: 167-169) gibi cezalarla toplumdan uzaklaştırılmışlardır. Osmanlı'nın bu istenmeyen ve dışlanan kadınları aslında birçok toplumda olduğu gibi Osmanlı toplumunda da bir çelişkinin ve ikiyüzlülüğün göstergesidirler. Devlet makamlarından tutun toplumun her kesiminden erkeğin talebiyle içki ve eğlence ortamlarına çağırılan, evlere kapatılan ve bedenleri üzerine ticaret yapılan fahişeler, aslında bir bakıma toplumdan gelen talep üzerine bu işi devam

ettirmektedirler. Başka bir deyişle bu düzeni yaratan da bu düzenden şikâyetçi olan da yine aynı toplumdur.

Fahişelik yapan kadınlar, toplum ve devlet nezdindeki kötü itibarları nedeniyle birçok suçlamaya maruz kalabilmekte, zorlu mücadeleleri neticesinde suçsuz oldukları tespit edildiği halde hak etmedikleri bir muameleyle karşı karşıya kalabilmektedirler. Fahişe Eleni de böyle bir haksızlığa uğramış biriydi. Selanik'in Çavuş Manastırı Mahallesi civarında polis tarafından bir gayri meşru çocuğun³ ölü olarak bulunması üzerine tahkikat başlatılmıştır. Gelen ihbarlar üzerine Dimitri Kızı Eleni'nin evi basılarak suçun faili olarak itham edilmiştir. Bunun üzerine Eleni yaşadığı mağduriyeti hükümete bir arzuhale bildirerek bu iftirayı atanların cezalandırılmasını talep etmiştir. Arzuhale yazılanlara göre, Çavuş Manastırı civarında gayri meşru bir çocuk, polis tarafından ölü bulunması üzerine polis memurlarından Tomçi Efendi'nin ihbarı üzerine Eleni'nin evi basılarak önce belediyeden Aliye Hanım tarafından iki defa sonra belediye heyet-i sıhhiye tarafından bir defa toplamda üç defa muayene edilerek günahsız olduğu tespit edilmişti. Eleni, iftirayı atanların cezalandırılması için haklarında dava açmak istemiştir. Ancak her ne sebepten de olsa bu isteği kale bile alınmayarak mahkemede dava açmaktan men edilmiştir. Bunun üzerine Eleni, dilekçe vererek ilgili yerlere gerekli emrin verilmesi suretiyle itibarının ve hakkının iadesini hükümetten talep etmiştir. Şikâyet üzerine Selanik merkez Müdde-i Umumiliği tarafından durum kendisine izah edilerek yapılan tahkikat neticesinde kimin bu suça cüret ettiği usulen anlaşılmadığından mahkemenin yapılmamasına karar verilmiştir. Gayri meşru çocuğun vakasına memur kılınan Polis Tomçi Efendi'nin de ifadesi alınmış, ancak iftira davası için dava açılması uygun görülmemiştir (BOA, TFR. I. SL. 66/6533, 13 Muharrem 1323/20 Mart 1905). Eleni hem iftiraya uğramış hem de üç defa muayene olmaya mecbur bırakılarak aşağılanmıştı. Fahişelik yaptığı gerekçesiyle bir kadını böyle bir töhmetin altında bırakmak, sonrasında suçsuzluğunu ispat ettiği halde devlet yetkililerine sesini duyuramaması veya sesinin duyurulmasına izin verilmemesi akla birkaç soru getirmektedir. Devlet yetkilileri neden bu davayı mahkemeye intikal ettirmek istemedi? Korumak istedikleri biri veya birileri mi vardı? Polis Tomçi hakkında şikâyet olmasına rağmen neden hakkında soruşturma başlatılmadı? Fahişe olduğu için mi Eleni böyle bir aşağılanmaya maruz bırakıldı? Fahişelerin onuru ve gururu olamaz mı? Fahişe olduğu söylenen Eleni yerine toplumda itibarı olan bir kadın da bu şekilde devlet kapılarında hakkını arasaydı acaba aynı muameleyi mi görecekti? Daha bunlar gibi birçok cevaplama güç sorular var. Eleni örneği üzerinden değerlendirme yapıldığında, suçsuzluğu ispatlanmış bir kadının, sırf fahişe olduğu için haklı taleplerinin görmezden gelinmesi ve geçiştirilmesi, devletin adaletine duyulan güveni sarsmaktadır.

Devletin kanunen verdiği yetki çerçevesinde, Osmanlı'da mahalle ve köy halkı, yaşadıkları bölgede ahlak dışı davranışlarda bulunarak nizamı bozan birileri olduğunda,

³ Bazı fahişelerin gayri meşru bebeklerini doğurduktan sonra öldürdükleriyle ilgili vakalar da yok değildir. Mesela, Roşden Nahiyesi'ne tabi Boşve Köyü'nden Kıpti Gorgi'nin kızı fahişe Mitro, doğurduğu gayri meşru çocuğu boğduğu, Roşden Müdürü tarafından Tikveş Kaymakamlığına bildirilmişti. Adli makamın bu meseleyi araştırması istenmişti. Ancak elimizde soruşturma ile ilgili bir belge bulunmadığından süreci takip etmek mümkün olmamıştır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Teftişat-ı Rumeli Evrakı-Selanik Evrakı (TFR. I. SL.), Dosya No:72, Gömlek No:7180, Tarih: 16 Rebiülevvel 1323 (21 Mayıs1905).

onu/onları hükümete şikâyet edip sürülmesini talep edebilmekteydiler.⁴ Hükümete intikal eden bu tarz şikâyetler sahihliği tahkik edildikten sonra, bazı kaidelerde göz önünde bulundurularak şikâyet edilen kişi hakkında karar verilir ve mahalleden sürülürdü (Koç 2019: 123; Çetin 2014). Osmanlı'da fahişelik yaptığı iddiasıyla bazı kadınlarda, ikamet ettiği mahalleden sürülmekteydiler. Haklarındaki şikâyetlerden dolayı yerlerinden yurtlarından olmak istemeyen fahişeler ise devletin ilgili mercilerine arzuhallerle başvurarak adaletin tesisini istemekteydiler.

Mahallede evinde umumi ahlaka ve nizama aykırı işler yaptığı gerekçesiyle şikâyet edilip sürülmesi istenen kadınlardan biri de Anastasya isimli kadın idi.

1905 yılında mahallelinin şikâyeti üzerine Kavala Kaymakamı tarafından Rumeli Vilayeti Umumiye Müfettişliği'ne bir fahişenin sürülmesiyle ilgili bir evrak gönderilmesiyle Anastasya için olaylar zinciri başlamıştır. Evrakta yazılanlara göre aslen Kavalalı olmayan Anastasya ve kızı Katya'nın, geçici olarak ikamet ettikleri mahallede alenen fahişelik yapıp mahalleliden bazılarını da tahrik ettikleri, bunlar yüzünden mahallede vukuatın eksik olmadığı gibi ahalinin huzur ve asayişini kalmadığı iddia olunarak, haklarında sık sık şikâyetler vuku bulduğu ifade edilmişti. Kavala'dan olmamaları sebebiyle asıl memleketlerine sürülmeleri hususu vilayete bildirilmişti. Anastasya, hakkında reva görülen bu muamele üzerine Rumeli Vilayeti Umumiye Müfettişliği'ne bir arzuhal göndermiştir. Arzuhalde yazılanlara göre, "Buyrulduğu üzere kanun, her bir cürüm için bir ceza tayin etmiş olduğundan şahsın hürriyetine dokunulmamakla mükellef olup hiçbir kimsenin bir sebep ve bahane ile bir memlekette diğer memlekete sürülerek uzaklaştırılması caiz olmayacağı mevcut kanun hükmünde yer almaktadır. Bu hükme rağmen yedi kişiden ibaret olan ev halkıyla otuz beş seneden beri ikamet ettiğim Kavala'dan Eskice'ye sürüldüğüm gibi bugüne kadar hakkımda reva görülen muamele kanunen uygun değilken bugün dahi tekrar bir yerden bir yere sürülmem hususunda gece gündüz polis idaresi tarafından evim basılarak baskı altında tutulmaktayım." (BOA, TFR. I. SL., 62/6143, 17 Zilkade 1322/23 Ocak 1905). Tanzimat Fermanıyla kişi hürriyet ve hakları devletin koruması altına alınmış, kanun hükümlerine aykırı her türlü muamelenin önü alınmaya çalışılmıştır. Bu gerekçeyle Anastasya da polisler tarafından sürekli evinin basılarak zorla mahalleden sürülmesinin kanuna aykırı olduğunu ifade ederek kendisine yapılan bu haksızlığa bir son verilmesi için arzuhalde durumu hükümete arz etti. Anastasya'nın devletin kanunlarından ve kendisine tanınan haklardan haberdar olması ve kendinden emin bir üslupla bunu hükümete bildirmesi, aslında bir kadının Osmanlı'da hangi konumda olursa olsun devlet kapısına gidip hakkını arayabildiğini bize göstermektedir. Kadınların adalet arayışları, sadece Tanzimat ve sonrası için geçerli bir durum değil. Müslüman veya Gayrimüslim olsun Osmanlı tebaası olan her birey, Tanzimat öncesinde de hak ve hukuklarının muhafazası ve adaletin tesisi için mahkemelere başvurabilme hakkına

⁴ Osmanlı Devleti'nde mahalle, yaptırım ve denetim mekanizmasına sahipti. Osmanlı'da mahalle ahalsinin, kendilerine rahatsızlık veren, ahlak ve nizam dışı hal ve harekette bulunan kişileri mahalleden çıkarma hakları vardı. İhraç talebinde bulunan mahalleli, mahkemeye gelerek davacı oldukları kişi veya kişilerin kötü hal ve hareketlerine karşılık mahalleden ihraçlarını bir ceza olarak talep edebilmekteydiler. İhraç kararlarında mahkeme, genellikle kararın kaynağı olmaktan ziyade verilmiş bir kararı onaylayan bir merci görevi görmekteydi. Osmanlı hukukuna göre mahalleli birbirlerinden sorumluydu ve bir suç işlendiğinde eğer suçlu tespit edilmezse zarar, mahalle ahalsinden tazmin edilmekteydi (Tok 2005: 162-165; Ergenç 1984: 74-75; Ortaylı 2018: 41-47).

sahipti. Yerel mahkemelerde, sorunlarına çözüm bulunmadıysa veya haksızlık yapıldıysa, bu iddialarla İstanbul'a gelip Divan-ı Hümayun'a başvurabilirlerdi. Divan-ı Hümayun'un kapısı, adalet arayan herkese açıktı (Yağcı 2005: 52).

Anastasya meselesinde olduğu gibi bazı kazalardan kadınların "fahişedir ve taşralıdır" diye sürüldüğüne dair gelen haberler üzerine hükümet, bir mahkemenin hükmü ve kararı veya askeri karar olmaksızın bir kimsenin başka bir yere sürülmesi uygun olmayacağı ve bu gibi ahvalin tekrarı durumunda müsebbipleri hakkında kanunu takibatın başlatılacağını, gerekli yerlere yazı göndererek bildirmiştir (BOA, Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Ekleri (DH.İ.UM.EK.) 34/ 9, 17 Zilkade 1322/23 Ocak 1905). Ancak haklarında yapılan tahkikatta, defalarca uyarılmalarına rağmen uslanmayıp ahalinin ahlak ve huzurunu bozmaya devam ettikleri anlaşılırsa hükümet, sürgün cezasını uygulamakta bir beis görmemekteydi. Bu hususta Ayşe ve Kocası Abdullah hakkındaki şikâyet örnek teşkil etmektedir. Konya'nın Pir Mehmet Paşa mahalle halkı adli ve idari makamlara başvurarak, aynı mahalle sakinlerinden fahişe Ayşe ve kocası Abdullah'ı hükümete şikâyet edip mahallerinden sürülmelerini dilekçelerinde talep etmişlerdi. Dilekçelerinde ifade ettiklerine göre, Abdullah ve eşi Ayşe, evlerine bir takım uygunsuz kişileri ve bir hatunu alarak fuhuş yaptırmaktayken polis idaresi olaydan haberdar olup onları tutuklamaya kalktığı aralarında arbede yaşanmış, yaralananlar olmuştu. Mahalleli, Ayşe ve kocası yüzünden vakaların hiç eksik olmadığını ve artık durumun katlanılmaz bir dereceye vardığını, öyle ki kadın ve çocukları kötü etkiledikleri gibi mahallede kimsede rahat ve huzur bırakmadıklarını hükümete bildirmişti. Mahalleli, büyük bir vukuat daha yaşanmadan, duruma bir çare bulunarak karı-kocanın başka yere sürülmelerini hükümetten istemiştir. Mahalleli gelen şikâyet dilekçesi üzerine hükümet, haklarında tahkikat yaptırmıştı. Hırsızlık ve fuhuştan sabıkalı olan Abdullah ile meşhur fahişelerden olan karısı Ayşe, başlarına sürekli birilerini toplayıp iki günde bir sorun çıkarmakta oldukları, mahalle halkının huzur ve rahatlarını kaçırmakta oldukları ve bunların adliyece zaman zaman cezalandırıldıkları ve hatta Abdullah'ın altı ay hapis cezasına mahkûm edildiği yapılan tahkikatta anlaşılmıştı. Ancak bunlar yapılan uyarılara ve cezalara rağmen uslanmamışlardı. Hatta şikâyet dilekçesinde Abdullah, evinde nikâhlı eşi Ayşe'nin fahişelik yapmasına müsaade ettiği gibi başka kadınları da pazarladığı yazmaktaydı. Hükümet, şikâyet konusu olan uygunsuzlukların önünü almak ve ibret olması için Abdullah'ın ev halkıyla birlikte Alanya'ya sürülmelerini ve uslanana kadar orada kalmalarını uygun görmüştür (BOA, Şuray-ı Devlet (ŞD.), 2538 /42, 2 Rebiülahir 1306/6 Aralık 1888). Osmanlı toplumunda aile ve evlilik, kutsiyet atfedilen ve saygınlığı olan önemli müesseslerdi. Ancak Osmanlı'da Abdullah gibi mahremleri olan nikâhlı karılarını, cariyelerini veya kızlarını pazarlayanlarda vardı. 16. yüzyılda karısına fuhuş yaptıran kişilerin nikâhının geçersiz olduğu, hapse atılmaları gerektiği ve hatta suçları sabitse recm edilmeleri gerektiğine dair fetvalar verilmiştir (Osmanağaoğlu 2008: 161).1888 yılında devlete intikal etmiş bu vakada ise Abdullah'ın sabıkası olmasına rağmen ceza olarak sadece ev halkıyla sürülmesine karar verilmiştir. Sürgün cezasıyla ahalinin talebi yerine getirilmektedir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken bir husus var ki o da, sürgün cezasının kalıcı bir çözüm olmamasıdır. Gittikleri yerde kefaletle bağlanıp, gözetim altında tutulsalar bile gizli bir şekilde fuhuşa devam edebilme ihtimalleri vardır. Diğer taraftan Ayşe'nin bu işi kendi rızasıyla mı yoksa kocasının

zoruyla mı yaptığı da bilinmemektedir. Mevcut belgelerden sadece haklarındaki şikâyeti ve hükümetin verdiği cezayı tespit etmek mümkün olmaktadır.

Defalarca uyarılmasına rağmen fahişelik ve hırsızlık yapmaya devam eden bir diğer fahişe ise Hanko kızı Penbe idi. Rum Eyaletine bağlı Köprülü Kazası sakinlerinden olup 20 yıl önce Köstendil'e gelen Hanko'nun kızı Penbe daima fahişelik yapmaktadır. Fahişelik yapmasının yanı sıra hırsızlık da yapmaktadır. Onun bunun evine girerek mal ve eşyalarını çalmaktadır. Köstendil'den pek çok kişinin de eşyasını çalmıştır. Birkaç defa kendisine ve annesine gerekli nasihat ve uyarılarda bulunulmuşsa da ıslah olunmayıp bu suçları işlemeye devam etmişlerdir. Herkes Penbe'nin gayri ahlaki hallerinden muzdarip olup, hatta Şeyh Ali Efendi'nin evinden 5.000 kuruş ve bir o kadar değerinde altınını ve bazı kimselerin eşyalarını nasıl aldığını itiraf etmişti. Böylece Penbe'nin hırsızlığı kendi itirafıyla sabit hale gelmişti ki, çaldığı eşyaların bazıları hala Penbe'de olduğu için geri alınmıştı. Öncelikle Penbe hapse atılmıştı. Diğer çaldığı eşyaların da bulunması için harekete geçilirken annesiyle birlikte Köstendil'den sürülmeleri istenmişti. Mağdur Şeyh Ali Efendi tarafından Meclisi Vâlâ'ya takdim edilen bir kıta arzuhalde yazılanlara göre, Penbe'nin çaldığı altınların tutarı 5.200 kuruş, nakit para da 1.700 kuruş idi. Bu paranın yalnızca 600 kuruşu Penbe'den tahsil edilip Şeyh Ali'ye verilmişti. Şeyh Ali, bu mesele yüzünden büyük bir mağduriyete duçar olduğunu ve bunlardan geri kalan miktarın tazmin ettirilmesi hususunu dile getirerek gerekenin yapılmasını arzuhalinde talep etmiştir. Meclis-i Vâlâ'ya göre Penbe'nin bu suçları işlediği ikrarından sabit olduğundan kendisi sabıkalı bulunmuş, bu yüzden kanun hükmüne uygun olarak suçlunun üç aydan üç seneye kadar kadın hapisanesine konulması gerekmekteydi. Meclis-i Vâlâ, Şeyh Ali'nin kalan parasının Penbe'den tahsil edilmesini, çalıntı eşyaların geri alınmasını ve mahallinde bir sene kadın hapisanesine konulmasını Köstendil Kaymakamlığı'na bildirmiştir. Ayrıca cezasının bitiminde halkın talebi dikkate alınarak annesiyle beraber asıl memleketleri olan Köprülü'ye sürülmelerine, orada da aynı suçları işlemeye kalkışmamaları için kefile bağlanmalarını⁵ istemiştir (BOA, Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vâlâ (A.İMKT.MVL.) 25/96, 18 Cemazeyilevvel 1266/01 Nisan 1850). Fahişelik yaptığı söylenen Penbe'nin böyle evlere girip hırsızlık yapabilmesi akla şu soruyu getirmektedir, acaba fuhuş maksadıyla çağırıldığı evlerde mi hırsızlık yaptı? Çünkü Osmanlı'da bazı fahişeler aileleriyle birlikte böyle fuhuş ve eğlence ortamları tertip ederek müşterilerinin para ve mallarını çalmaktaydılar. Ancak bu türden vakalar, mağdur kişi, şikâyette bulunmadığı sürece açığa çıkmazdı, çünkü şikâyette bulunan kişi aynı zamanda yasak olan fuhuş suçunu işlediğini de kabul etmekteydi. Tüccar Ali Efendi'nin vakası böyle bir duruma örnek teşkil etmekteydi. Penbe'nin mahkemesi yapıldığında onun dışında yargılanan birinin olmaması, davanın fuhuştan değil hırsızlık üzerine olduğunu göstermektedir. Diğer vakalarda olduğu gibi bu vakada da erişebildiğimiz bilgiler sınırlı, bu yüzden fahişe olduğu söylenen Penbe'nin neden

⁵ Osmanlı'da mahallelerde can ve mal güvenliğinin sağlanması, ahlaki değer ve nizamın muhafazası ve idari mekanizmanın sorunsuz bir şekilde yürütülebilmesi için kefillik sistemi uygulanmaktaydı. Bu şekilde mahalle ahali birbirinden mesul tutularak asayiş ve emniyetin muhafazası amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti'nde kefalet sistemi, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde ve devlet-tebaa ilişkilerinde oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Kefil olunan konular çok çeşitli olmakla birlikte esas amaç devletin kanun ve nizamına uyulmasını sağlamak ve iç güvenliği temin etmektir. (Çelik 2014: 22-24; Çetin 2014: 46).

hırsızlık yaptığını, annesinin de bunda payının olup olmadığını açıklamak mümkün görünmemektedir.

1866 yılında Divriği sakinlerinden ticaret için Sivas'ta bulunan Ali Efendi, Sivas sakinlerinden Emine ve Medine isimli kadınların gece hanelerine gidip Tokatlı Hanife isimli kadınla birlikte sabaha kadar eğlenirken Emine'nin oğlu Ömer ve Medine'nin damadı Mehmet, Ali Efendi'nin ticaret nedeniyle geçici olarak ikamet etmekte olduğu odasının kapı kilidini kırarak eşyalarını çalmışlardı. Bunun üzerine Ali Efendi, zanlılar hakkında şikâyetçi oldu ve vakayla ilgili kişiler sorguya çağırılarak ifadeleri alındı. Sorgusunda Ömer, hırsızlık yaptığını itiraf etti. Medine ve Emine'nin de bu işe müdahil oldukları bazı ihbar ve kuvvetli delillerden anlaşıldı. Fakat Ömer'in bu suçta ortağı olduğu iddia edilen Mehmet, sorgusunda olaya karışmadığını söyledi. Tahkikat, Mehmet'in bu suça müdahil olduğuna dair bir delil bulunamadığından kefalet altına alınarak tahliyesi uygun görüldü. Ömer'e Ceza Kanunu'nun 220. maddesi, Ali Efendi'ye ise aynı kanunun 202. maddesinin uygulanması gerektiğine hükmedildi. 220. maddede yazılanlara göre, kapalı ve duvar ile çevrili bir yerin duvarını delerek, deşerek veya özel bir aletle kapısını açarak hırsızlık edenler muvakkatten küreğe konulmalıydı, Ömer'in bu madde hükmü çerçevesinde hapis tarihinden itibaren üç sene müddetle küreğe konulmasına karar verildi. 202. madde hükmü ise "mugayir ar ve haya alenen fiil-i şeni icrasına ictisar eden şahıs üç aydan bir seneye kadar hapis olunur ve bir mecdiye altından 10 mecdiye altına kadar nakdi cezaya çarptırılır" şeklindeydi. Ancak Ali Efendi, bu fiili kendi iddiasıyla ortaya çıkarmasından dolayı bu madde hükmünün uygulanamayacağı belirtildi. Ömer suçunu itiraf etti ve çalınan eşyalar ise Medine'nin evinden alınarak sahibine teslim edilmek üzere yetkililere verildi. Bu hususlara bağlı olarak Ömer hariç bu suça müdahil oldukları iddia olunanlar ile Ali Efendi'nin o vakte kadar tutukluk süresinin ceza olarak kâfi geleceğinden tahliye edilmesi, Mehmet'in kefalet altına alınarak saliverilmesi uygun görülerek Sivas'a bu hususta emirname gönderildi (BOA, Meclis-i Vala Riyaseti Belgeleri, (MVL.), 744/20, 18 Zilhicce 1282/04 Mayıs 1866). Emine, Medine ve Tokatlı Hanife isimli üç kadının durumu ayrıca araştırıldığında onların da yaramaz kişiler oldukları, ailelerindeki erkeklerle birlikte evlerinde eğlence ortamı düzenledikleri ve içlerinden birileri Tüccar Ali'yi oyalarken diğerlerinin hırsızlığı organize ettikleri ortaya çıkarıldı. Birkaç ailenin müdahil olduğu bu davanın seyrine bakıldığında ayrı iki suçtan taraflar yargılanmış, ancak sadece Ömer, hırsızlık yaptığı kesinleştiği için madde hükmüne uygun olarak hapis cezasına çarptırılmıştır. Diğer madde hükmü ise fiil-i şeni icrasına cüret edenlere ve zina edenlere uygulanmaktadır,⁶ ancak Tüccar Ali'nin mağdur olması davayı mahkemeye taşıyıp itiraf etmesinden dolayı ne ona nede diğerlerine bu madde hükmü uygulanmadı sadece mahkeme tarihine kadar tutukluk müddetleri yeterli görüldü. Nitekim ortada müşteki ve sanıklar tarafından işlendiği delileriyle tespit olunan hırsızlık ve fuhuş suçu varken, mahkemede sadece Ömer'in cezaya çarptırılması, davanın adil bir şekilde görülüp görülmediğine dair şüpheye yol açmaktadır. Ayrıca bu vakadan, bir yerden bir başka yere ticaret ya da başka maksatlarla giden bazı kişilerin kendi memleketlerinde tanındıkları için rahat hareket edemeyeceklerinden gittikleri yerlerde fahişelerle âlemlere gidebildikleri görülmektedir.

⁶ 1858 Tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu'n ikinci babına 1860 yılında "hetk-i ırz edenlerin mücazati beyanındadır", başlığının üçüncü faslına zina suçunun cezası ilave edilmiştir (Acar 2002: 155-157; Çabuk 2019: 414-415).

Fahişelerle ilgili her şikâyet yukarıdaki vakalarda olduğu gibi mahkemeye intikal etmeyebiliyordu. O yerin sakinleri yanlarına zabıta memurlarını veya oranın güvenliğinden kim sorumlu ise onları da alarak evi basıp zorla mahalleden çıkarabiliyordu. 1907 yılında Kadıköy'de Yeldeğirmeni civarındaki bir mahallede ahlak ve nizama aykırı hal-harekette buldukları tespit edilen bazı kadınlarda bu şekilde sürülmüştü. Mahalle sakinleri tarafından bu kadınların evlerinde zina yaptıkları ve evlerine iki erkek aldıkları tespit edilmesi üzerine zabıta memurları ile birlikte mahalle imamı ve bazı memurlar evi basmışlardı. Evin sakini Saniye ve yanında bulunan diğer kadınlar, fuhuş suçundan dolayı başka yere sürülmüşlerdi. Hükümete gelen habere göre kadınlar, mahalleden sürüldükten sonra Bakırköy'e taşınmışlardı. Bunun üzerine hükümet, Üsküdar ve Kadıköy'e geçmemeleri için kadınların kefalete bağlanmalarını istemiştir (BOA, Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.) 478/65, 28 Ağustos 1323/10 Eylül 1907). Mahalleli ve devlet görevlileri tarafından sürülen fahişeler, önceki semtten çok da uzak bir yere taşınmamışlardı. Gelen haber üzerine hükümet ise tedbir olarak orada onları kefalete bağlamakla yetinmiştir. Aslında hükümetin aldığı tedbir, sürgün cezası gibi geçici bir önlemdi. Mahallelinin şikâyeti üzerine yapılan bu sürgünler, sorunu çözmek yerine uzaklaştırmaktan öteye gitmemektedir.

Osmanlı'nın sürgün politikası gereğince fahişeler ve pezevenkleri Kıbrıs⁷ gibi uzak adalara gönderildikleri gibi daha yakın bölgelere veya talepleri üzerine asıl memleketlerine⁸ gönderilmekteydiler. Ancak sürüldükleri yerde de bir ömür ikamet ettikleri söylenemez, bir müddet sonra hükümete bir arzuhalle başka yere geçme talebinde bulunabilmekteydiler. Devlet, zaman zaman daha ılımlı politika izleyerek sabıkaları bulunan cezalı fahişelerden bu işi bırakmalarını isteyerek onları affetmekte ve serbest bırakmaktaydı. Fuhuş ve kadın ticareti yaptığından dolayı Kayseri'ye sürülmüş olan Dina Kalaza da sürgün yerinden Bursa'ya geçme talebinde bulunan fahişelerden biriydi. Talebi, ilgili makamlar tarafınca müzakere edilmiş ve İstanbul'da sorun çıkarıcıların İstanbul'a girmemek şartıyla serbest bırakıldığı bu dönemde Dina denilen kadının da Bursa'ya gitmekte serbest olduğu bildirilerek talebine olumlu cevap verilmişti (BOA, Dahiliye Nezareti Emniyet-i Şubesi Takibat-ı Adliye Kalemi, (DH. EUM. ADL.), 48/13, 30 Cemazeyilevvel 1335/24 Mart 1917).⁹ Ancak hükümete intikal eden bir resmi evrakta anlaşıldığına göre aslında Bursa'da da bölgede ün salmış bazı fahişeler bulunmaktaydı.¹⁰

⁷ Edirnekapı'da Kadri oğlu Ahmet, bir fahişeyi kapatması yapması üzerine hanesi basılmış ve tutuklanmışlardı. Kadına nasıl bir ceza verilmesi gerektiği hükümete sorulduğunda hükümet, bu fahişenin hakkında ceza tertip edilmesi gerektiğini ancak bu günlerin hürmetine Kıbrıs Adası'na sürülmesini uygun görmüştü (BOA, Cevdet Zaptiye (C.ZB.) 20 /995, 02 Cemazeyilevvel 1226/25 Mayıs 1811).

⁸ Rusya'nın Balta kasabasından olan 30 yaşındaki Rifka Karnpostka, Galata umumhanelerinde fahişelik yapmaktaydı. Memleketine ailesinin yanına gitmek için ilgili makama başvuru yaptığı hakkında tahkikat yapılmıştır. Zaptiyece yapılan tahkikat neticesinde aykırı hal ve harekette bulunduğu dair bir sabıkası olmadığı anlaşılmıştır. Nitekim Rifka'nın Balta'ya gitmesinde bir mahzur olmadığı bildirilerek gitmesine izin verilmiştir (BOA, Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye 5. Şube Müdüriyeti, (DH.EUM.5.Şb.) 74 /12, 24 Muharrem 1337 /30 Ekim 1918).

⁹ BOA, Dahiliye Nezareti Emniyet-i Şubesi Takibat-ı Adliye Kalemi, (DH. EUM. ADL.), 48/13, 30 Cemazeyilevvel 1335/24 Mart 1917).

¹⁰ Bursa'nın en meşhur sokak fahişelerinden olan Nigar, Tatar Ayşe, Gözlü Hayriye, Arap Ayşe, Gülizar, Zeynep, Boşnak Hayriye'nin Divan-ı Harp kararıyla münasip bir yere sürülmeleri için

Osmanlı Devleti'nde yabancı uyruklu olup bir şekilde Osmanlı topraklarına gelmiş veya getirilmiş olan fahişeler, ülkelerine geri gönderilme korkusuyla Osmanlı tabiiyetine geçme taleplerinde bulunmaktaydılar. Rus Madam Golda da bu talepte bulunmuş bir fahişeydi. Rusya Devleti tebaasından olduğu ve dört seneden beri İstanbul'da ikamet ettiği iddiasıyla Osmanlı tabiiyetine geçme talebinde bulunan Madam Golda'ya etraflıca tahkikat yapıldıktan sonra karar verileceği bildirildi. Hariciye Nezaretinin emri üzerine Madam Golda hakkında tahkikat yapılmış ve tahkikatta göre, Madam Golda isimli kadın 1882 tarihinde Rusya'da doğmuş ve 1896'da biriyle evlenmişti. Biri erkek iki çocuğu vardı. Kocasından boşandıktan sonra olayın vukuundan on iki sene evvel kızını da yanına alarak İstanbul'a gelmişti. Bu tarihten sonra da bir yere gitmemiş, Rus tebaası olarak biliniyor olsa da bunu ispatlayacak bir evrakı yoktu ve üzerine kayıtlı herhangi bir mülk de yoktu. İstanbul'a geldikten sonra Osmanlı tebaasından biriyle münasebet kurarak ondan gayri meşru çocuk dünyaya getirmişti. Çocuk doğduktan 7 ay sonra da Musevi Sinagogunda nikâhları kıyılmıştı. Ancak bu kadın vaktiyle bir umumhanede fahişelik yaptığından tebaalığa kabulü uygun görülmemiş ve bu husus, ilgili yerlere bildirilmiştir (BOA, Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.), 61/ 68, 09 Cemazeyilevvel 1333/25 Mart 1915).

1.1. Devletin Fuhuş ve Fahişeliği Önlemeye Yönelik Politikası

19. yüzyılda devlet, sürgün ve hapis¹¹ gibi cezai yaptırımlar dışında umumhaneleri, fuhuş yapıldığı tespit edilen bekâr odalarını, meyhane ve dükkânları başka bir mahalleye naklederek, kapatarak veya yıktırarak fuhuş önlemeye yönelik bazı tedbirler almıştır (Köse 2007: 106; Gezer 2014; Sabev, 626). Devletin fuhuş ve fahişeleri görünmez kılmaya yönelik bu tür politikaları, zaman zaman ahlaki nizamı sağlasa da fuhuş tamamen engelleyememiştir. Başka bir ifadeyle devlet, fuhuşun kaynağı olarak görülen fahişeleri, kısıtlayarak, uzaklaştırarak ve bazı haklardan men ederek erkekleri onlardan korumayı amaçlamıştır. Ancak 20. yüzyılın başlarında devletin, fahişelere bakış açısında yavaş yavaş bir değişim yaşanmış, fuhuş ve fahişeler sadece ahlaki bir mesele olarak değil aynı zamanda toplumsal ve ekonomik bir mesele olarak görülmeye başlanmıştır. Bir şekilde bu yola düşmüş olan kadınlara

---

izin istenilmiştir (BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemî (DH.ŞFR.), 477/ 72, 14 Haziran 1331/27 Haziran 1915).

¹¹ Eylül 1859 tarihli emirname ile fahişe oynatan kişilere 24 saatten bir aya kadar hapis cezası verilebileceği hükmedilmişti. Burdur Kaymakamı 8 Ağustos 1903 tarihli yazısında Burdur'un çeşitli mahallerinde fahişe oynatan kişilerin yakalandığını ve Eylül 1859 tarihli emirnamede bir değişiklik olup olmadığını sormuştu. Kaymakamın bildirdiği vakalar ise şunlardı; Bağda yakalanıp ifadesi alınan Şeyh Mehmed'in kızı fahişe Ayşe, sorgusunda yaklaşık 20 gün evvel Mustafa'nın yanına gittiğini ve 15 gün onun yanında kaldığını ve daha sonra Burdur'a geldiğinde Yakınca Mahallesi'nde Mustafa, Ömer ve Ali isimli kişiler tarafından kendi rızası olmadan bağa götürülüp raks ettirildiğini ikrar ve itiraf etmişti. Bu kadın yüzünden kötü bir hadisenin meydana gelme ihtimali bulunduğu ve emsallerine ibret olması için tutuklanıp Ayşe'ye 15 gün, onu oynatanlara ise 25 gün hapis cezası verilmişti. Burdur'un Çendek Köyü'nde yine fahişelerden Bayezitli Sıdika, Tarakçı Şerife ve Esmâ'yı gece köy içinde raks ettirerek ahaliyi rahatsız ettikleri haber verilmesi üzerine tutuklanan Osman, Mustafa ve Mehmet'e 15, fahişelere ise 12 gün hapis cezası verilmiştir. Kaymakamın tekrar arz ettiği bu husus Dahiliye Nezaretine bildirildiğinde aynı hükmün geçerli olduğu başka usul ve kaide uygulanmayacağı bildirilmişti (BOA, Dahiliye Mektubi Kalemî (DH.MKT.), 749 /4, 14 Cemazeyilevvel 1321/8 Ağustos 1903). Zorla veya kendi rızalarıyla bağa, bahçeye, köy meydanlarına götürülüp raks ettirilen fahişelere ve onlara bunu yaptıranlara hemen hemen aynı cezanın verilmesi akıllarda soru işaretine neden olmaktadır.

geçimlerini sağlamaları için iş ve barınmaları içinse yer tahsis etme gibi korumaya yönelik adımlar atılmıştır (Acar 2018: 6-9). Nitekim fahişelik yaparak geçinen kadınların askeri dikimhanesinde çalıştırılmasına dair Hariciye Nezareti ve İstanbul Emniyeti başta olmak üzere devlet makamlarında bu mesele hakkında müzakereler yapılmış, bir çözüm arayışına gidilmiştir. Bu kadınların fahişelik yapmalarının nedeni fakirlik ve geçim sıkıntısı olduğu üzerinde durularak iş imkânı sağlandığında artık fahişelik yapmayacakları ifade edilmiştir. Böylece bu gibilerin askeri dikimhanelerde istihdam edilmeleri suretiyle geçimlerinin sağlanması amacıyla Hariciye Nezareti'ne durum arz edilerek müsaadeleri istenmiştir (BOA, Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi (DH. EUM. THR.), 48/36, 25 Şaban 1328/01 Eylül 1910).

Bir başka tedbir de Darülaceze gibi yerlere yerleştirilmek suretiyle İstanbul'a gelmiş veya getirilmiş olan, kimsesizlikten ve çaresizlikten sokaklara düşüp fahişelik yapan kadınları kurtarmaktı. Haklarında tahkikat yapıldıktan sonra mağduriyetleri tespit olunan bu kadınlar, ilgili makamların talepleriyle Darülaceze gibi yerlere yerleştirilerek devletin koruması altına alınmaktaydı. Hacer ve Melek farklı hikâyeleri olan bu kadınlardan sadece iki tanesiydi. Hacer isimli bir kadın, Bulgaristan'ın Cumali Kazası'ndan olup yaklaşık 8-10 sene evvel İstanbul'a gelerek kötü yola düşmüş ve fahişeliğe başlamıştı. Hükümete sığınan Hacer'in bu haliyle hizmetçilik yapması veya başka bir işe yerleştirilmesi mümkün olmaması üzerine memleketinde ailesi veya akrabası olup olmadığı Sofya Sefareti'ne sorulmuştu. Sofya'dan gelen cevapta Hacer'in o bölgede kimsesi olmadığı ve Bulgaristan'a gönderilmesinin münasip olmayacağı bildirilmişti. Hacer ise iki aydan beri kadın misafirhanesinde ikamet etmekte olup ancak bazı sebeplerden ötürü artık orada da barınamayacağından Emniyeti Umumiye Müdürlüğü, Hacer'in Darülaceze'ye kabul edilmesini talep etmişti (BOA, DH. İD. 47/11, 15 Muharrem 1329/16 Ocak 1911). Fuhuş halindeyken görülmesinden dolayı tutuklanmış olan Melek adındaki kadın hakkında ise Emniyeti Umumiye Müdüriyeti'ne bir yazı gönderilmişti. Yazıya göre Melek müstahdemlik yapan bir adamla Beyoğlu'nun Derviş sokağındaki bir otelin odasında fuhuş yapmasından dolayı tutuklanmıştı. Melek aslen Arabistanlı olup esirci Şeyh İbrahim tarafından İstanbul'a getirilerek 5-6 sene sonra Mustafa Rükneddin ve İbrahim'in ölümü üzerine Edirne eşrafından Nazmi Bey'e satılmış ve daha sonra tekrar İstanbul'a gelerek Kolcu Emine'nin vasıtasıyla birkaç yerde hizmetçilik yapmıştı. Ayrıca Melek ifadesinde, 15 günden beri boşta olup İstanbul'da ve Edirne'de kimsesi olmadığı gibi memleketini dahi bilmediğini ve henüz nüfusta da kaydı olmadığını belirtmişti. Bu yüzden bir yatak odasında geçici olarak alikonulmuş olunan Melek'in Darülaceze'ye gönderilmesine karar verilmiştir (BOA, DH. EUM. THR. 34/70, 20 Cemazeyilevvel 1328/30 Mayıs 1910).

Osmanlı Devleti, savaş ve ekonomik buhranlar nedeniyle geçim sıkıntısı yaşayan iffetli aile kızlarını iş ve evlilik vaadiyle kandırıp kötü yola düşürenlerle de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bazı ahlaksız erkek ve kadınlar, zengin kocaya vermek veya dolgun aylıkla bey konaklarında çalışmak vaadiyle Müslüman kızlarını kandırarak İstanbul'dan Mısır'a götürüp Beyrut ve Kahire'deki umumhanelere gizlice satmaktaydılar. Bu suretle birçok kızı kötü yola düşürmekte oldukları gibi Mısır'da zenginliğin ve pek çok iş imkânının bulunduğu bahsederek bazı fakir, ehli iffet sahibi ve saf kız çocuklarını dahi Mısır'a götürüp son derece zaruret ve sefaletle duçar eyleyerek nihayet fahişeliğe mecbur bırakmaktaydılar. Bu vahim durum Mısır Hükümeti tarafından istihbar edilmesi üzerine şiddetli ve ciddi icraatla kızlardan bazıları bulunup

kurtarıldı ve kızları kandırarak satın alan umumhaneciler tutuklanarak hapse atıldı. Ayrıca böyle bir takım bakire kızları kandırarak İstanbul'dan alıp akrabamdır deyip götürecektiklerinin katiyen gümrükten geçirilmeyip geldikleri yerlere iadeleri için İskenderiye ve Beyrut polis ve gümrük memurlarına bu hususta gereken kati emir verildi (BOA, ZB. 603/84, 20 Haziran 1325 (03 Temmuz 1909)).

Bazı vaatlerle evli kadınlar da kandırılıp İstanbul'a getirilmekte buralarda fuhşa zorlanmaktaydılar. Osmanlı tebaasından olup Beyrut'ta ikamet etmekte olan Bahçıvan Yuvani, karısı ve kızı Eleni'nin Dimitri isimli biri tarafından kandırılıp Beyoğlu sokaklarında fuhuş yaptıklarını arzuhalinde dile getirerek karısının ve kızının yakalanarak kendisine gönderilmesini istirham etmişti. Yapılan tahkikatla Arabacı Bursalı Dimitri'nin Yuvani'nin zevcesini kandırıp kapattığı ve kızı Eleni'yi de sokaklarda fuhuş yapmaya zorlamakta olduğu anlaşılması üzerine zevce ve kızı çağırılarak Rum Patrikliğine teslim edildiği İstanbul'dan Beyrut Vilayeti'ne bildirildi (BOA, ZB. 408/8, 20 Nisan 1320/03 Mayıs 1904).

1.2. Osmanlı'da Fahişlerin Can Güvenliği ve Karşılaştıkları Tehlikeler

Birçok ülkede olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de fahişeler, ömürlerini toplumda var olma ve hayatlarını idame ettirme mücadelesiyle geçirmekteydiler. Ancak bu kadınların toplumda yaşamlarını sürdürmeleri hiç kolay olmamış, birçok kavganın, cinayetin ve suçun müsebbibi görülmüşler ve çoğu zaman bunun bedelini canlarıyla ödemişlerdir. Osmanlı Devleti'nin farklı bölgelerinden farklı zamanlarda fahişelerin sebep olduğu iddia edilen birçok vaka, merkezi hükümete intikal etmiştir. Bu vakalardan birkaç tanesi şunlardı:

Eğlenmek maksadıyla içkili ve kadınlı ortamlar düzenleyen kimseler, bir müddet sonra içkinin de tesiriyle aralarında anlaşmazlığa düşmekte birbirlerine silah çekerek cinayete varan hadiselerle sebebiyet vermekteydiler. Mesela böyle bir olay Yanya'da meydana gelmişti. Yanya'da Salih Efendi'nin konağında misafirken Fazıl, arkadaşları Şaban, Mahmut, Adem ve İshak'ı da yanına alarak fahişelerle eğlence düzenlemiştir. Ancak yiyip içerlerken bir süre sonra aralarında münakaşa çıkmıştır. Tam da bu sırada devriyede olan Binbaşı Mustafa Ağa, gelen seslerden dolayı konaktaki olaya müdahale etmiştir. Zanlılar kendilerine müdahale edilmesine karşı çıkmışlar ve yanlarındaki silahlarıyla Binbaşı ve yanındaki askeri öldürmüşlerdir. Bu olay üzerine Mustafa ve Mehmet'in varisleriyle Fazıl'ın mahkemeleri yapılarak haklarında gerekli cezanın verilmesine karar verilmiştir (BOA, Sadaret Mektubi Kalemi Umum Vilayet (A.ŞMKT.UM..), 471 /13, 28 Şevval 1277/09 Mayıs 1861). Benzer başka bir vaka da ise yine olaya müdahale eden askerler, failer tarafından öldürülmüştür. Hadise şu şekilde cereyan etmiştir; Adana'da Hurmalı Mahallesi'nden İbrahim, Mustafa, Hamal İshak'ın oğlu, Değirmenci Murat'ın iki oğlu birleşerek aynı mahalle sakinlerinden Karabet'in fahişelik yapan karısı Gülizar'ı evinden zorla kaçırmaya kalkışmışlardı. Kaçırılmak istedikleri esnada Karabet tarafından silah çekilmesiyle aralarında kavga zuhur etmiş, mahalle bekçisi olay yerine gelerek kavgayı durdurmak istemişse de kama ile ağır bir şekilde yaralanmıştı. Süleyman Çavuş da gelip teslim olmalarını teklif etmiş, ancak o da ağır bir şekilde yaralanmaktan kurtulamamıştı. Bekçi ve Çavuş aldıkları bu ağır yaradan dolayı vefat etmişlerdi. Suçlular ise yakalanarak evrakları adliyeye teslim edilmişti (BOA, Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS.), 83 /62, 26 Şevval 1325/02 Aralık 1907). Bir vaka ise Antakya'da cereyan etmiştir. Zaptiyeye silah doğrultan kişi

öldürülmüştü. Antakya sakinlerinden Ahmet, arkadaşıyla birlikte Zağibe Mahallesi'ne fahişe getirdiklerine dair haber alınması üzerine zaptiyeler harekete geçmişti. Ahmet ve arkadaşı teslim olmayarak zaptiyelere silah doğrultmuşlardır. Zaptiyeler ile aralarında meydana gelen çatışmada Ahmet vefat etmiştir. Her ne kadar Ahmet'in silahla karşı koymasından dolayı bu vukuat meydana gelmiş olsa da şer'en ve kanunen mahkemelerinin yapılmasına karar verilmiştir (BOA, MVL. 38 /23, 10 Cemazeyilevvel 1264/14 Nisan 1848).

Fahişelerin bulunduğu ortamlarda yaralama ve ölümlerle sonuçlanan kavgalar sık sık yaşanmaktaydı.¹² Feriköy'de Köstendi Sokağı'nda ikamet eden Arabacı Lazari'nin fahişelik yapan kızı ile Arabacı Niko evde yiyip içmekteyken kızın diğer dostu olan Tarabyalı Sarko'nun eve girmesiyle aralarında kavga çıkmıştır. Kavga esnasında Niko yanındaki silahla Sarko'yu kasığından yaralamıştır. Rica ve minnet üzerine zaptiyeye haber verilmeyerek gizlice Sarko tedavi için Fransız hastanesine götürülmüştür. Fakat Sarko'nun yarasının ağır olmasından dolayı kurtarılmayarak ölmüştür. Cenazesi evine getirildikten sonra olay polis merkezine bildirilmiştir. Hemen öncelikle ölüm sebebinin tespiti için zaptiye tabibi gönderilmiştir. Ayrıca adliye heyetinin gerekli tahkikatı yapmadan cenazenin defnedilmesine müsaade edilmemiştir (BOA, Dahiliye Nezareti Emniyyet-i Umumiye Müdiriyyeti Kısım-ı Adli Kalemi, (DH.EUM.KADL.), 16 /46, 10 Cemazeyilevvel 1329/09 Mayıs 1911). Benzer başka bir vaka ise Drama'nın Doksad Köyü'nde meydana gelmişti. İdris oğlu Mehmet ile aynı köyden Hasan oğlu Kadri arasında bir fahişe kadından dolayı kavga çıkmıştır. Bu kavga esnasında Kadri, Mehmet'i bir kama ile yaralamış ve öldürmüştür. Bu hadise üzerine Mehmet hemen yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir (BOA, TFR.I..SL.. 132 /13192, 15 Zilhicce 1324/30 Ocak 1907). Yozgat'ın bir köyünde de fahişe meselesinden dolayı kavga çıkmış, kavgada aynı köyden Salih oğlu Mehmet, Şeyh Mehmet oğlu Haşim'i kurşunla öldürüp kaçması üzerine hakkında yakalanma emri çıkarılmış ve takibine başlanmıştır (BOA, Dahiliye Nezareti Asayiş Şubesi, (DH.EUM.AYŞ.), 14/32, 04 Şevval 1337/03 Temmuz 1919). Benzer başka bir olay şu şekilde cereyan etmişti; Süleyman, Konya'nın Meşki Mahallesi sakinlerinden İsmail'i bir fahişenin evinde basıp çıkarırken İsmail'in elindeki baltayı alıp sapıyla onu yaralamıştır. İsmail aldığı ağır darbeden dolayı ölmüştür. İsmail'in ailesi Süleyman'dan davacı olmuştur. Sonuçta mahkeme Süleyman'a hapis tarihinden itibaren mahallinde dört yıl prangaya konulması ve İsmail'in karısı, annesi, iki oğlu ve bir kızına diyet ödemesinin uygun olacağı yönünde karar vermiştir (BOA, MVL. 35/ 12, 17 Zilkade 1262/06 Kasım 1846). Bir başka olayda ise fahişe, birine kumpas kurmak için kullanılmıştır. Bu kişi Ereğli Kazası'ndan Trabzonlu Aziz Kaptandır. Ereğli sakinlerinden Tatar İmamoğlu Halil, kendi evine fahişe

---

¹² Tavas Kazası'nda Ali Kethüda'nın oğlunun evinde bir fahişe gizlendiği ortaya çıkınca fahişe ile birlikte Kethüda'nın oğlu başka bir köye gönderilmiştir. Ancak İsmail ve Aliş isimli kişilerin birleşerek fahişe ile Kethüda'nın oğlunu götürülen adamın elinden almışlardır. Bunun üzerine tutuklamaları için üzerlerine zabıta gönderilmiştir. Zabıtaya teslim olmayarak silahla karşı koymaları üzerine çıkan çatışmada Aliş vefat etmiş ve diğerleri ise Denizli taraflarına firar etmişlerdir. Firarilerin yakalanıp ifadeleri alınarak haklarında kanunen uygun görülen cezanın verilmesi hususunda emir verilmiştir. BOA, A.}MKT.MVL. 102 /61, 25 Rebiülevvel 1275/02 Kasım 1858). Erkekler arasında cinayetle sonuçlanan kavgaların sebebi görülen fahişeler, bazen kendi aralarında da kavgaya tutuşarak büyük karışıklıklara neden olabilmekteydiler. Galata umumhanelerin ve fahişelerin sayıca fazla olduğu bir yerdi ve bir gece Galata'da fahişeler arasında kavga çıkmıştır. Alınan istihbarat üzerine olay yerine zabıta gönderilerek kavga bastırılmıştır (BOA, Hatt-ı Hümayun (HAT.) 341 /19504, 29 Zilkade 1234 /19 Eylül 1819).

getirip Trabzonlu Aziz Kaptanı da davet etmiştir. Aziz kaptan Halil'in davetini kabul ettiğine göre arkadaş olmaları muhtemeldir. Fakat Halil, Aziz kaptanı şikâyet ederek fahişe ile birlikte yakalatmıştır. Olay daha da büyümüş ve diğer kaptanlar ile bölge halkı arasında önce ağır hakaret içeren bir ağız kavgası sonrasında Kaptan Kerim Bey yüzünden yaralanmıştır. Bu olay üzerine Halil ve Aziz kaptanlar meclise çağırılmışlardır. (BOA, A.}MKT.UM.. 19 /77, 11 Şaban 1266 /22 Haziran 1850).

Çoğu zaman fahişelerin can ve mal güvenliği sağlanamıyordu. Yaramaz kişiler tarafından evleri basılmakta, rızaları dışında eğlence ortamlarına zorla götürülmekte veya dağa çıkarılmaktaydılar. Evleri basıldığında karşı koyduklarında ise canlarından olmaktadır. Kütahya Nahiyesi'ne tabi Sekviran Köyü'nden İmam Ali oğlu Ahmet, dağa fahişe kaldırmak niyetiyle evi basmıştı. Bununla yetinmeyerek üzerine giden zaptiyelere ateşle karşılık vermiştir. Çıkan çatışmada zaptiyelerden dördü yaralanmıştır. Ahmet de yakalanmıştır. Sorgusundan sonra uygunsuz hal ve harekete kalkışıp suç işleyen Ahmet, Kanun'u Cedid'in 114. maddesi gereğince iki senelik bir cezaya çarptırılmıştır(BOA, A.}MKT. UM.. 409/54, 19 Zilkade 1276/08 Haziran 1860). Bulgar eşkiyasından Koço ile adamları arasında da bir fahişe kadından ötürü anlaşmazlık çıkmış, bu anlaşmazlık yüzünden Koço'nun adamlarından ikisi, Koço'yu öldürmek amacıyla Tesya Köyü'ne gitmişlerdir. Koço'yu köyde bulmayınca münasebette bulunduğu ve her vakit evine gittiği kadını öldürüp firar etmişlerdi (BOA, Sadaret Eyalet-i Mümtaz Evrakı (A.}MTZ.(04)) , 151 / 111, 27 Zilkade 1324/12 Ocak 1907). Fahişe Katine'nin olayı ise diğerlerinden farklıdır. Katine, evine zorla girmeye çalışan Berber Fehmi'ye karşı direnerek onu kurşunla yaralanmıştır. Olay mahalline gelen memurlar, hemen Fehmi'yi alıp hastaneye yatırdıktan sonra Katine'yi de adliyeye sevk etmişlerdi (BOA, TFR.I..SL.. 101 /10065, 12 Safer 1324/07 Nisan 1906).

Kıpti İsmanit Aliye'nin olayında olduğu gibi evi basanlar birkaç kişi olunca onlara karşı koymak ve kendini koruyabilmek pek mümkün olmamaktaydı. Askeriye efradından İzmirli Mehmet, Çarveli berber Tefik ve Mehmet Ali isimli kişiler, Çarve sakinlerinden fahişe Kıpti İsmanit Aliye'nin evine zorla girmişlerdir. Aliye karşı koyunca Tefik ve Mehmet yanlarındaki bıçakla, Aliye'yi yaralayarak firar etmişlerdir. Ancak polis memurları hemen onları tutuklayıp askeriyeye teslim etmiş ve vaka hakkındaki tahkikat evrakı ise adliyeye teslim edilmiştir (BOA, Rumeli Müfettişliği Kosova Evrakı (TFR.I..KV..), 120 /11979, 26 Muharrem 1324/22 Mart 1906).

Deli Maryo ve Gorozov isimli kadınlarında sonları diğerlerinden farklı olmamıştır. Hatta akıbetleri yukarıdaki olaylardan daha kötü olmuştur. Biri evinde diğeri ise evine yakın bir yerde ölü bulunmuştur. Tırnova'da evinde ölü bulunan fahişe Deli Maryo'nun katilleri evde ustalık yapan Hırsto'nun tanıklığı ile tespit edilmiştir. Hırsto'nun ifadesine göre, sabahleyin Maryo'nun evine isimlerini bilmediği iki asker gelip odaya kendisini kapatmış, sonra da Maryo'nun odasına girmişler ve onu öldürmüşlerdir. Hatta zaptiyeler gelince kaçmışlardır. Hırsto ifadesinde zaptiyelerin gelmesi ile kurtulduğunu beyan ettikten sonra Maryo'yu öldürenlerin daima eve gelip gittiklerini, korkusundan kimseye bir şey söyleyemediğini belirtmiştir. İşin ehemmiyetine binaen firarilerin derhal yakalanarak mahkemelerinin yapılması hususu ilgili yerlere bildirilmiştir (BOA, MVL. 1000/10, 18 Cemazeyilevvel 1281/19 Ekim 1864). Fahişe Pirlepeli Bulgar milletinden Gorozov, sokak kapısının önünde ölü bulunmuştu. Hemen olay yerine ilgili memurlarla gidilmiş ve tahkikat başlatılmıştır. Tahkikatta Gorozov'un komşusu Dama'nın evinde

öldürüldükten sonra sokağa atıldığı delillerden anlaşılmıştır. Dama, oğulları Milan ve Petros tutuklanarak tahkikat evrakıyla birlikte adliyeye sevk edilmişlerdir (BOA, Rumeli Müfettişliği Manastırı Evrakı (TFR.I..MN..) 14 / 1395, 20 Cemazeyilevvel 1321/14 Ağustos 1903). Bafra Kazasının Düzköy Köyü'nden İsmail oğlu Hasan ise karısını kendisi öldürememiş bu işi bir başkasına yaptırmıştır. Hasan, Kadın ismindeki karısının fahişe olduğunu düşünmekteydi. Aynı köyden Esmâ oğlu Fikri ile anlaşmıştır. Fikri Kadın'ı öldürmüş ve olaydan sonra hemen firar etmiştir. Başlatılan takibat neticesinde kısa sürede Fikri ve onu azmettiren yakalanarak adliyeye teslim edilmişlerdir (BOA, Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiyye Müdiriyeti Umum (DH.EUM.EMN.), 80 /31, 21 Recep 1332/15 Haziran 1914).

SONUÇ

Fahişe kelimesinin Osmanlı toplumu üzerinden bir izahı yapıldığında, namuslu ve namussuz kavramları ön plana çıkmakla birlikte, Osmanlı'da fahişe denilince akla gelen kadın algısı şu şekildedir; iffetsiz, namussuz, hafifmeşrep, bayağı, basit, ahlaksız, bedenini bir para karşılığında erkeğe sunan ar ve edebi olmayan. Hükümete intikal etmiş bazı dava ve vakalar incelendiğinde, ahlaksızlığın ve huzursuzluğun kaynağı ve müsebbibi olarak fahişelerin görüldüğü tespit edilmektedir. Bu alanda yapılmış çalışmalarda da ağırlıklı olarak devletin fuhuşla mücadelesi üzerinde durulmuş, ancak fuhuş dışında devletin idari ve yargı mercilerinin fahişelere yaklaşımı, fahişelerin karşılaştıkları zorluklara, toplum ve devletle olan var olma mücadelelerine yeterince değinilmemiştir. Kiminin karısı, kiminin ise annesi, kızı, kardeşi olan, fahişe olarak nitelendirilen bu kadınlar da aslında toplumun birer parçasıdır.

Osmanlı'da dini emir ve yasaklar ve ahlaki değerlerin tesiriyle toplumda hiçbir zaman fahişeler kabul görmemiş, toplumun dışına itilmişlerdir. Toplumun refah ve huzuruna hizmet etmekle görevli olan devlet ise toplumdan bu hususta gelen şikâyet ve taleplere kayıtsız kalmayarak, bu istenmeyen kadınları, sürgün ve hapis cezalarıyla gözlerden uzak tutmaya çalışmıştır. Devlet, zamanın koşullarına göre, bazı cezalar uygulayarak insanları fuhuştan uzak tutmaya çalışmış olsa da fuhuşun tam anlamıyla önüne geçememiştir. Alınan tedbir ve uygulamalara rağmen insanların fuhuşa devam etmesi umumhanelerin devlet tarafından kabulüne yol açmıştır. Osmanlı'da Avrupa ülkelerindeki gibi bir vergi sistemi uygulanarak umumhaneler tam olarak yasalaştırılmasa da belli kaide ve kurallar çerçevesinde açılmalarına müsaade edilmiştir (Yetkin 2011:35-40).

Osmanlı'da fuhuş meslek edinen kadınlar, "fahişe, alüfte veya sermaye" olarak adlandırılmakta, bu kadınların ticaretini yapan, üzerlerinden para kazanan veya kazandıkları paraya ortak olan kadın simsarı pezevenkler ise "esnaf-ı zengâhbegan, muhabbet tellalı, gönül postacısı, dert ortağı, delil-i Uşşak ve hevenkçi" olarak bilinirdi. Umumhaneleri işleten kadınlara da anne, mama veya madam denilmekle birlikte umumhaneler genellikle işletmecinin adıyla veya varsa lakabıyla bilinmekteydi. Osmanlı'da en fazla umumhanelerin bulunduğu şehir İstanbul idi. Galata, Üsküdar, Kadıköy, Pera, Şişli, Tarabya ve Moda'nın mahalle ve semtlerinde birçok umumhane bulunmakla birlikte fuhuş yapılan otellerde vardı (Yetkin 2011: 38-40). 1920'de sadece Galata ve Pera'da 150 umumhane vardı ve kayıtlara geçmiş İstanbul'daki fahişlerin sayısı 4000 ila 5000 civarındaydı. Vesikalı kadınların sayısı ise 2125 idi. Bu fahişlerden 774'ünün Müslüman olması ayrıca dikkat çeken bir husustur (Acar 2018: 15). Fahişlerin

büyük bir kısmı Osmanlı tebaası olmasına rağmen savaş, ekonomik veya başka sebeplerle Osmanlı topraklarına gelmiş veya zorla getirilmiş Rus, Alman, Romen, Fransız, İtalyan, Sırp ve Yunan gibi yabancı uyruklu kadınlarda vardı (Kırlı 2012: 47).

İncelenen vakalardan da görüldüğü üzere bir şekilde bu yola düşmüş olan kadınlar, hayatlarını idame ettirebilmek ve karşılaştıkları haksızlıklara karşı haklarını savunabilmek için sürekli mücadele içerisinde olmuşlardır. Kimi zaman devlet mercilerinde adalet arayışları, kimi zaman da toplumda kendilerine bir yer edinebilmeleri pek mümkün olamamış, bir sokak başında veya evlerinde faili bilinmez cinayetlere kurban gitmişlerdir. Fahişelerin karşılaştıkları bu zorluklar sadece Osmanlı toplumunda ve 19. yüzyılda yaşanmamıştır. Geçmişte ve günümüzde dünyanın birçok yerinde benzer vakalar meydana gelmiş ve gelmektedir.

KAYNAKLAR

Araştırma Eserler

ACAR, İsmail, (2002), "Osmanlılarda Zina Suçu ve Cezası", *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt:10, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, ss.149-163.

ACAR, Kezban, (2018), "Osmanlı Devleti'nin Son Yüzyılında Fuhuş Önleme Çabalarına Dair Bazı Tespitler (1810'lar-1910'lar)", *History Studies*, Cilt:10, Sayı:9, ss.1-19.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, (1999), "Kanunnamelerdeki Ceza Hukuku Hükümleri ve Şer'i Tahlili", *İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1, ss.1-16.

BARDAKOĞLU, Ali, (1993), "Ceza", *DİA*, Cilt: VII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss.470-477.

BOZKURT, Nebi, (1996), "fuhuş", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 13, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss.211-214.

ÇABUK, Fehminaz, (2019), "19. Yüzyılda Osmanlı'da Zina Suçu: Bazı Zina Davaları ve Tatbik Olunan Cezalara Dair Bir Değerlendirme", *Tarih Okulu Dergisi*, Cilt: XL, ss.401-424.

ÇELİK, Şenol, (2014), "1261/1845 Tarihli Harput Kefalet Defteri ve Bu Deftere Göre XIX. Yüzyılın Ortalarında Harput Şehri", *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayfa:1, ss.21-47.

ÇETİN, Cemal, (2014), "Osmanlı Toplumunda Mahalleden İhraç Kararları ve Tatbiki: Konya Örneği (1645-1750)", *History Studies*, Cilt:6, Sayı:6, Aralık, ss.43-70.

DAŞCIOĞLU, Kemal, (2010), "Sürgün", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Cilt:38, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss.167-169.

DEVELLİOĞLU, Ferit, (2012), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, (2016), *İslam Hukuku Umumi ve Hususi Hükümler*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları.

ERGENÇ, Özer, (1984), "Osmanlı Şehrindeki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", **Osmanlı Araştırmaları**, Cilt:IV, İstanbul, ss.69-78.

ESEN, Hüseyin, (2013) " Zina", **Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi**, Cilt: XLIV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss.440-444.

GEZER, Onur, (2014). "Çizginin Dışındakiler: Osmanlı İstanbul'unun Aykırı Bekarları ve Bekar Girer Melek Girmez Odaları", **Osmanlı İstanbul'u Uluslararası Kitabı II**, İstanbul, ss.523-552.

KIRLI, Engin, (2012),"Tanzimat Sonrası Fuhuş Hadisesine Yaklaşımda Yaşanan Değişim", **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:2, Sayı:12, ss.39-51.

KOÇ, Emre, (2019), "Osmanlı Mahallesinde Cemaat İçi Ahlaki Oto-Kontrol Sistemi: Suç İle suçlunun Tespiti Kavramlaştırılması ve Suçlunun dışlanması (İhraç)", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:71, ss.120-148.

KÖSE, Osman, (2007), "XVIII. Yüzyıl Sonları Rus ve Avusturya Savaşları Esnasında Osmanlı Devletinde Bir Uygulama: İstanbul'da İçki ve Fuhuş Yasağı", **Turkish Studies**, Cilt:2, Sayı:1, ss.104-123.

MUTAF, Abdülmecit, (2008), "Teorik ve Pratik Olarak Osmanlı'da Recm Cezası: Bazı Batı Anadolu Şehirlerindeki Uygulamalar", **Turkish Studies**, Cilt:3, Sayı:4, ss. 573-597.

ORTAYLI, İber, (2008), **Osmanlı Toplumunda Aile**, İstanbul: Timaş Yayınları.

OSMANAĞAOĞLU, Cihan, (2008), "Klasik Dönem Osmanlı Hukukunda Zina Suçu ve Cezası", **İÜHFMDergisi**, Cilt: LXVI, Sayı:1, ss.109-178.

SABEV, Orlin, "Ahlakın Arka Sokakları: 18. Yüzyıl Osmanlı İstanbul'unda Fuhuş ve Ceza", **Osmanlı İstanbul'u IV**, ss.621-642.

ŞEMSETTİN Sami, (2007), **Kâmûs-ıTürkî**, İstanbul: Çağrı Yayınları.

TOK, Özen, (2005),"Kadı Sicilleri Işığında Osmanlı Şehrindeki Mahalleden İhraç Kararlarında Mahalle Ahalisinin Rolü (XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Kayseri Örneği)", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt:18, Sayı:1, ss.155-173.

TÜMER, Günay, (1996), "fuhuş", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 13, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, ss.209-211.

ÜÇOK, Coşkun, (1946), "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 3, Sayı:1, ss.125-146.

YAĞCI, Zübeyde Güneş, (2005), "Osmanlı Taşrasında Kadınlara Yönelik Cinsel Suçlarda Adalet Arama Geleneği", **Kadı Araştırmaları Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, Aralık, ss.51-81.

YETKİN, Aydın, (2011), "II. Meşrutiyet Dönemi'nde Toplumsal Ahlak Bunalımı: Fuhuş Meselesi", **Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve sosyal Araştırmalar Dergisi**, Sayı:6, ss.21-54.

YILMAZ, Fikret, (2012), "Zina Fuhuş Arasında Kalanlar, Fahişe Subaşıya Karşı", **Toplumsal Tarih**, Nisan, ss.22-30.

ZİLFİ, Madeline C., (2018), *Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik ve Kadınlar (1700-1840)*, (Çev: Ebru Kılıç), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgeleri (BOA)

Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vâlâ, (A.}MKT.MVL.): 25/96, 18 Cemazeyilevvel 1266 (01 Nisan 1850); 102 /61, 25 Rebiülevvel 1275 (02 Kasım 1858).

Sadaret Mektubi Kalemi Umum Vilayet (A.}MKT.UM.): 471 /13, 28 Şevval 1277 (09 Mayıs 1861); 19 /77, 11 Şaban 1266 (22 Haziran 1850); 409/54, 19 Zilkade 1276 (08 Haziran 1860).

Sadaret Eyalet-i Mümtaz Evrakı, (A.}MTZ.(04)): 151 / 111, 27 Zilkade 1324 (12 Ocak 1907).

Cevdet Zaptiye (C.ZB.): 20 /995, 02 Cemazeyilevvel 1226 (25 Mayıs 1811).

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Şubesi Takibat-ı Adliye Kalemi, (DH. EUM. ADL.): 48/13, 30 Cemazeyilevvel 1335 (24 Mart 1917).

Dahiliye Nezareti Asayiş Şubesi, (DH.EUM.AYŞ.): 14/32, 04 Şevval 1337 (03 Temmuz 1919).

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiyye Müdiriyeti Umum (DH.EUM.EMN.): 80 /31, 21 Recep 1332 (15 Haziran 1914).

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti Kısım-ı Adli Kalemi, (DH.EUM.KADL.): 16 /46, 10 Cemazeyilevvel 1329 (09 Mayıs 1911).

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye 5. Şube Müdiriyeti, (DH.EUM.5.Şb.): 74 /12, 24 Muharrem 1337 (30 Ekim 1918).

Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi (DH. EUM. THR.): 48/36, 25 Şaban 1328 (01 Eylül 1910); 34/70, 20 Cemazeyilevvel 1328 (30 Mayıs 1910).

Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Ekleri, (DH. İ.UM.EK.): 34/ 9, 17 Zilkade 1322 (23 Ocak 1905).

Dahiliye Nezareti İdare Evrakı (DH.İD.): 61/ 68, 09 Cemazeyilevvel 1333 (25 Mart 1915); 47/11, 15 Muharrem 1329 (16 Ocak 1911).

Dahiliye Mektubi Kalemi (DH.MKT.): 749 /4, 14 Cemazeyilevvel 1321 (8 Ağustos 1903).

Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi (DH.ŞFR.): 477/ 72, 14 Haziran 1331 (27 Haziran 1915); DH. ŞFR. 172/48, 11 Mart 1311 (23 Mart 1895).

Hatt-ı Hümayun (HAT.): 341 /19504, 29 Zilkade 1234 (19 Eylül 1819).

Hariciye Nezareti Siyasi (HR.SYS.): 83 /62, 26 Şevval 1325 (02 Aralık 1907).

Meclis-i Vala Riyaseti Belgeleri, (MVL.): 744/20, 18 Zilhicce 1282 (04 Mayıs 1866); 38 /23, 10 Cemazeyilevvel 1264 (14 Nisan 1848); 35/ 12, 17 Zilkade 1262 (06 Kasım 1846); 1000/10, 18 Cemazeyilevvel 1281 (19 Ekim 1864).

Şuray-ı Devlet, (ŞD.): 2538 /42, 2 Rebiülahir 1306 (6 Aralık 1888).

Rumeli Müfettişliği Kosova Evrakı (TFR.I..KV..): 120 /11979, 26 Muharrem 1324 (22 Mart 1906).

Rumeli Müfettişliği Manastırı Evrakı (TFR.I..MN..): 14 / 1395, 20 Cemazeyilevvel 1321 (14 Ağustos 1903).

Teftişat-ı Rumeli Evrakı-Selanik Evrakı, (TFR. I. SL.): 72/7180, 16 Rebiülevvel 1323 (21 Mayıs1905); 66/6533, 13 Muharrem 1323 (20 Mart 1905); 132 /13192, 15 Zilhicce 1324 (30 Ocak 1907); 101 /10065, 12 Safer 1324 (07 Nisan 1906).

Zaptiye Nezareti Belgeleri (ZB.): 478/65, 28 Ağustos 1323 (10 Eylül 1907); 603/84, 20 Haziran 1325 (03 Temmuz 1909); 408/8, 20 Nisan 1320 (03 Mayıs 1904).

http://kuranikerim.name.tr/KURAN-I_Kerim-tefsiri/KURAN-i_kerim-tefsirlerini-sirala.asp?mealler=32&altun=17&meal-tefsir=AYET (Erişim tarihi: 17.11.2019).

http://kuranikerim.name.tr/KURAN-I_Kerim-tefsiri/KURAN-i_kerim-tefsirlerini-sirala.asp?mealler=2&altun=24&meal-tefsir=AYET (Erişim tarihi:17.11.2019).